

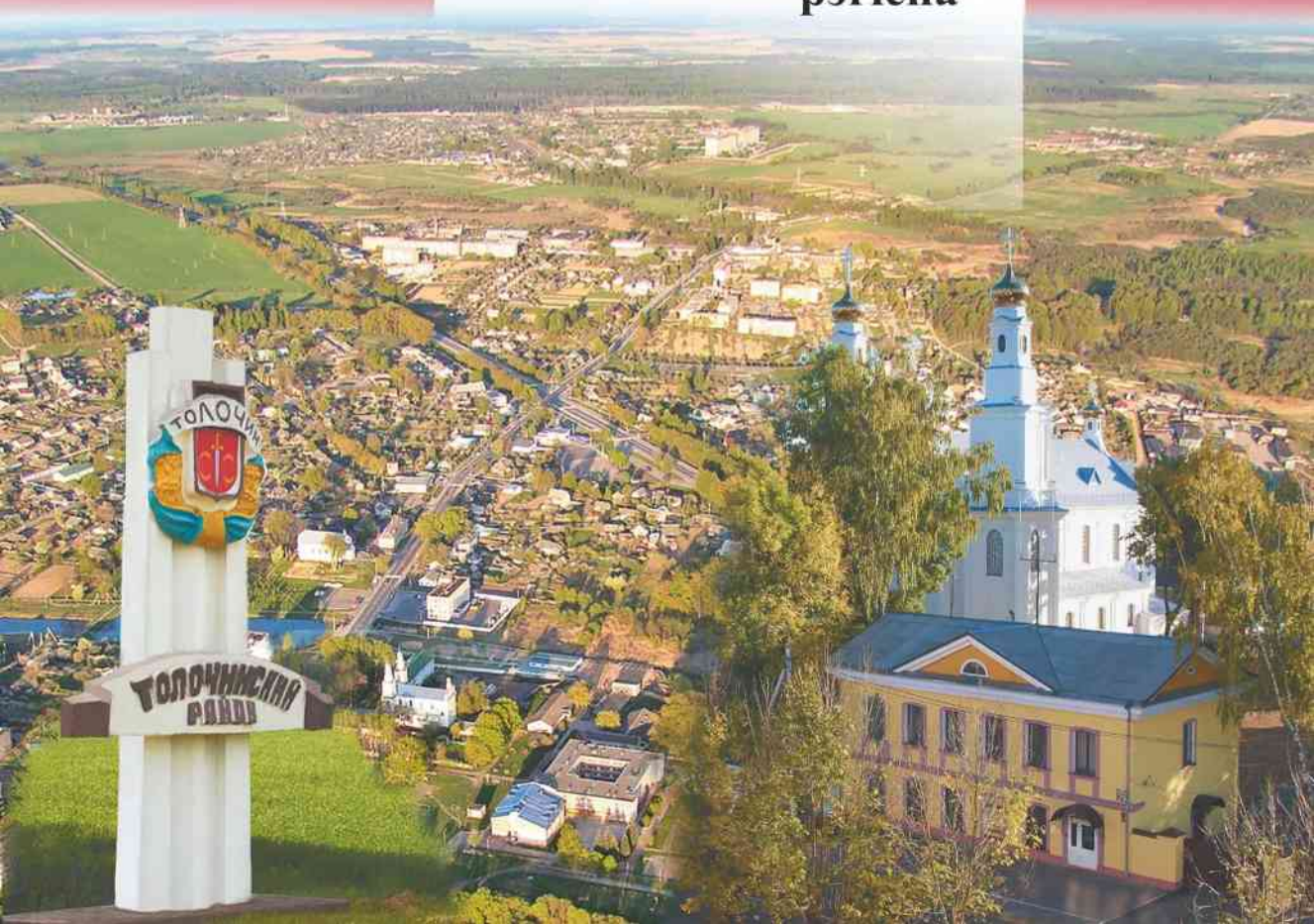

БЕЛАРУСЬ
ПРАЗ ПРЫЗМУ
РЭГІЯНАЛЬНАЙ ГІСТОРЫІ

Талачынскі край:

гісторыка-культурная
спадчына
рэгіёна

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
Інстытут гісторыі

БЕЛАРУСЬ
ПРАЗ ПРЫЗМУ
РЭГІЯНАЛЬнай ГІСТОРЫІ

Талачынскі край:

гісторыка-культурная
спадчына
рэгіёна

Зборнік навуковых артыкулаў

Мінск
«Беларуская навука»
2024

УДК 94(476.5)(082)
ББК 63.3(4Бел)я43
Т16

Серыя заснавана ў 2018 годзе

Укладальнікі:

кандыдат гістарычных навук А. В. Бараноўскі,
магістр гістарычных навук Д. А. Крэнт

Рэдакцыйная калегія:

В. Л. Лакіза (галоўны рэдактар), А. В. Бараноўскі (адказны рэдактар),
Д. А. Крэнт, В. Г. Мазец, М. У. Смяховіч, І. У. Спірын, С. А. Трацяк

Рэцэнзенты:

кандыдат гістарычных навук, дацэнт П. А. Трубчык,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт А. М. Дулаў

Зборнік падрыхтаваны ў рамках выканання Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2021–2025 гг. «Грамадства і гуманітарная бяспека беларускай дзяржавы» (навуковы кіраўнік – акадэмік НАН Беларусі, доктар гістарычных навук, прафесар А. А. Каваленя) падпраграмы № 1 «Гісторыя» (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук, дацэнт В. Л. Лакіза)

Талачынскі край : гісторыка-культурная спадчына рэгіёна : зб.
Т16 навук. арт. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; уклад.: А. В. Бараноўскі, Д. А. Крэнт ; рэдкал.: В. Л. Лакіза [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2024. – 491 с. – (Беларусь праз прызму рэгіянальнай гісторыі).
ISBN 978-985-08-3135-4.

Зборнік навуковых артыкулаў уключае матэрыялы, прысвечаныя праблемам палітычнай, сацыяльнай, эканамічнай і культурнай гісторыі Талачыншчыны, якія прайшлі апрабачню на навукова-практычнай канферэнцыі «Талачынскі край: гісторыка-культурная спадчына рэгіёна (да 590-годдзя першай згадкі Талачына ў пісьмовых крыніцах)», што адбылася ў чэрвені 2023 г. у г. Талачыне Віцебскай вобласці.

Разлічаны на вучоных, студэнтаў, настаўнікаў, крэатываў і ўсіх тых, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі.

Меркаванні аўтараў могуць не супадаць з меркаванням рэдкалегіі.

УДК 94(476.5)(082)
ББК 63.3(4Бел)я43

ISBN 978-985-08-3135-4

© ДНУ «Інстытут гісторыі
НАН Беларусі», 2024
© Афармленне. РУП «Выдавецкі дом
«Беларуская навука», 2024

ЗМЕСТ

Прынятыя скарачэнні.....	3
Ад укладальнікаў (А. В. Бараноўскі, Д. А. Крэнт).....	4
Приветственное слово председателя Витебского областного Совета депутатов Владимира Владимировича Терентьева.....	11
Приветственное слово председателя Толочинского районного исполнительного комитета Олега Михайловича Лындина.....	12
Прывітальнае слова дырэктара Інстытута гісторыі НАН Беларусі Вадзіма Леанідавіча Лакізы.....	14
Приветственное слово директора Толочинского консервного завода, заслуженно- го работника сельского хозяйства Республики Беларусь, почетного гражданина г. Толочина Анатолия Васильевича Ануховского.....	16

ТАЛАЧЫНШЧЫНА АД СТАРАЖЫТНАСЦІ ДА 1917 ГОДА

Голубеў Валянцін, Аляхновіч Рагнеда (Мінск). Да пытання першай пісьмовай згадкі Талачына.....	17
Мядзведзева Вольга, Мядзведзеў Кірыл (Мінск). Гісторыя археалагічных дасле- даванняў на тэрыторыі Талачынскага раёна (XIX–XXI стст.).....	26
Седзін Анатолій (Магілёў). Гарадзішчы часоў жалезнага веку і ранняга Сярэд- нявечча заходняй часткі Аршанска-Магілёўскай раўніны.....	41
Жегула Константин (Мінск). Структура городищ Оршанского Поднепровья I–VIII ве- ков н. э. (по результатам археологических раскопок О. Н. Левко).....	49
Спирын Иван (Мінск). Археологическое изучение Толочинского района профессо- ром О. Н. Левко.....	54
Магалинский Игорь (Полоцк), Кенько Павел (Мінск). Изделия из цветных ме- таллов X–XIII вв. по материалам раскопок Друцка.....	59
Костюкевич Анастасия (Мінск). Крест-энколпион из раскопок Друцка в 2013 г. Опыт реставрации и консервации.....	62
Шарковская Наталья (Витебск). О новых поступлениях «Друцких материалов» Л. В. Алексеева в фонды Витебского областного краеведческого музея.....	65
Клімаў Марат (Мінск). Вынікі археалагічных абследаванняў у мікрарэгіёне Слаў- нае – Яблынка ў 2020 г.	81

Еловичева Ядвига (Мінск). Геологические памятники природы – краеведческий потенциал Толочинского края	90
Дзярновіч Алег (Мінск). Балты і іх нашчадкі ў Абольшах: этнаканфесіянальныя характарыстыкі мястэчка ў Сярэднявеччы і Новым часе	94
Аляхновіч Рагнеда (Мінск). Інвентар маёнтка Варанцэвічы 1556 г. як крыніца па гісторыі населеных пунктаў Талачынскага рэгіёна	111
Пазднякоў Валерый (Мінск). Фундуш Льва Сапегі на касцёл у Талачыне (1604) ...	132
Голубеў Валянцін (Мінск). Інвентар Талачына 1715 г. як крыніца па гісторыі горада	144
Доўнар Аляксандр (Мінск). Жыхары Талачына XVIII ст. у актавых кнігах гродскага суда Аршанскага павета	165
Сергачоў Сяргей (Мінск). Развіццё мястэчка Талачын і яго забудовы ў канцы XVIII ст.	170
Фельдман Дмитрий (Москва). Толочинские евреи в Отечественной войне 1812 г. ...	183
Навогонский Эдуард (Орша). Историческое прошлое железнодорожной станции Коханово	190
Гайдукоў Канстанцін (Лёзненскі раён). Твае героі, Талачыншчына	202

ТАЛАЧЫНШЧЫНА АД 1917 ГОДА ДА СУЧАСНАСЦІ

Бараноўскі Аляксандр (Мінск). Тэрытарыяльнае ўладкаванне Талачыншчыны (1918–1924 гг.)	208
Дашкевич Елена (Минск). Социально-экономическое положение Витебской губернии в годы польско-советской войны (1919–1921 гг.)	213
Бароўская Вольга (Мінск). Дзейнасць Талачынскай раённай камісіі Беларускага таварыства садзейнічання ахвярам інтэрвенцыі ў жніўні–снежні 1924 г.	220
Бувич Татьяна (Витебск). Характеристика Толочинского района как показательной площадки для «проведения экономической политики партии» в сельском хозяйстве в 1926 г.	227
Нікуліна Марыя (Орша). Нарыс гісторыі Кохановскага мікрарэгіёна ад старажытнасці да сярэдзіны XX ст.	232
Карпекін Канстанцін (Віцебск). Прамысловыя прадпрыемствы і самотужныя арцелі на Талачыншчыне ў пачатку 1920-х гг.	237
Мясоедова Светлана (Витебск). Скринщина – Серковицы как центр стекольной промышленности региона в начале XX в.	246
Крэнт Дзмітрый (Мінск). Талачыншчына ў перыядычным друку Савецкай Беларусі ў 1920–1930-я гг.	251
Шкирандо Федор (Витебск). Мархлевский национальный польский сельский совет в д. Филатово (1926–1937 гг.)	256
Литвин Алексей (Минск). Участники советско-финляндской войны среди командного состава партизанских формирований Толочинского района в годы Великой Отечественной войны (1941–1944 гг.)	265
Иванова Татьяна (Витебск). Памятники Великой Отечественной войны в Толочинском районе Витебской области.	277
	489

Юпатов Антон (<i>Витебск</i>). Детские дома Толочинского района в 1945–1955 гг.	283
Жыхарка Жанна, Мельнікаў Мікалай (<i>Мінск</i>). Помнікі сакральнага мастацтва Талачыншчыны (па матэрыялах навуковых экспедыцый)	298
Пікулік Ірына (<i>Талачын</i>). Фарміраванне калекцыі ручнікоў Талачынскага гісторыка-краязнаўчага музея	308
Юрчак Дзяніс (<i>Віцебск</i>). Гісторыка-культурныя каштоўнасці Талачынскага раёна ў другой палове XX – пачатку XXI ст.	313
Ивченко Дмитрий (<i>Толочин</i>). Народная киностудия «Летопись» как средство популяризации туристического и краеведческого потенциала Толочинского района	321
Півавар Мікалай (<i>Віцебскі раён</i>). Сімвалы і коды Талачынскага краю	326
Лавринович Виктория, Гавриловец Людмила (<i>Мозырь</i>). Перспективы развития гастрономического туризма в Толочинском районе	333
Слесарава Марыя, Унучак Андрэй, Анофранка Наталля, Драгун Анастасія, Бакуновіч Андрэй, Павуціна Марыя, Гецэвіч Юрый (<i>Мінск</i>). Турыстычны і краязнаўчы патэнцыял Талачынскага краю з аўдыягідам KrokApp	336

ЗВЯЗАНЫЯ ЛЁСАМ З ТАЛАЧЫНШЧЫНАЙ

Урублеўскі Вадзім (<i>Мінск</i>). Войны-Ясянецкія з Талачыншчыны – продкі Свяціцеля Лукі, архіепіскапа Крымскага.	341
Шаладонаў Ігар (<i>Мінск</i>). Маральна-духоўны патэнцыял прозы М. Зарэцкага	350
Мазец Валянцін (<i>Мінск</i>). Іх лёс быў звязаны з Талачынскім краем: з жыцця і дзейнасці дэпутатаў Вярхоўнага Савета БССР першага склікання	358
Комар Евгений (<i>Мінск</i>). «Сэрцам адданыя роднай зямлі»: Герой Советского Союза Петр Антонович Галецкий	362
Гарматный Виталий (<i>Мінск</i>). Тамара Павловна Бирюкова – персональный пенсионер республиканского значения	368
Бондарева Елена (<i>Витебск</i>). Пашкевич Никифор Евдокимович – литературовед, писатель, заслуженный деятель культуры БССР.	371
Паляшчук Наталля (<i>Мінск</i>). А. І. Жураўскі – асоба, вучоны, педагог	374
Перавалава Наталля (<i>Мінск</i>). А. І. Жураўскі і «Гістарычны слоўнік беларускай мовы»	384
Ярмоленка Эльвіра (<i>Мінск</i>). З навуковай спадчыны А. І. Жураўскага	386
Галыга Алеся (<i>Талачын</i>). Герой Беларусі – мастак М. А. Савіцкі	392
Жукова Оксана, Богомолова Ольга, Тищенко Милана (<i>Мінск</i>). Малая родина в жизни и творчестве Михаила Савицкого	398
Дубовик Александр (<i>Мінск</i>). Эдуард Корнилович – толочинский краевед, писатель, историк, политолог-энциклопедист Беларуси	410
Баранава Ала (<i>Мінск</i>). Выхаваўчы патэнцыял лірыкі Веры Вярбы.	421
Лапата-Загорскі Аляксандр (<i>Мінск</i>). Алесь Петрашкевіч – кіраўнік першай экспедыцыі «Дарога да Святыняў»	432

ПЕРШЫЯ КРОКІ Ў НАВУКУ

Кулыгіна Ксенія (<i>Талачын</i>). Крыніцы Талачынскага раёна як сродак захавання прыродных багаццяў рэгіёна	438
Валевич Иван (<i>Толочин</i>). Роль партизанской бригады «Гроза» в борьбе с немецкими захватчиками на территории Толочинского района в годы Великой Отечественной войны (1942–1944)	454
Атрошкин Матвей (<i>Толочин</i>). Его имя носит школа: Герой Советского Союза Луговский Николай Петрович	469
Ясинский Матвей (<i>Минский район</i>). Предотвращение личным составом 26-й и 18-й гвардейских танковых бригад геноцида (угона в Германию) гражданского населения Беларуси в 1944 г.	477
Звесткі аб аўтарах	484

ISBN 978-985-08-3135-4

9 789850 831354